

Motion till riksdagen 2009/10:K354

av **Annelie Enochson (kd)**

Samvetsfrihet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en samvetsklausul inom sjukvården och högskoleutbildningen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införliva samvetsfriheten i rättighetskatalogen i Sveriges grundlag.

Motivering

När Sverige gick med i EU 1995 blev europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna från 1950 svensk lag. I artikel 9 står det om samvetsfrihet:

Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet 1. Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet; denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer.

I FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från december 1948 står det i artikel 18 om samvetsfrihet:

Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion och trosuppfattning och att, ensam eller i gemenskap med andra, offentligen eller enskilt, utöva sin religion eller trosuppfattning genom undervisning, andaktsutövning, gudstjänst och religiösa sedvänjor

Samvetsfrihet innebär att jag genom att hänvisa till samvetsskäl inte behöver utföra en viss uppgift. De länder som har en samvetsklausul kan tillvarata kunnandet och engagemanget hos alla de personer som funnit sin uppgift

Fel! Okänt namn på

inom sjukvården, utan att tvinga den som hyser samvetsbetänkligheter kring vissa svåra etiska frågor att delta i viss verksamhet. Detta kan gälla abort, insättandet av abortiv spiral eller forskning som inbegriper celler från aborterade foster samt annan praxis som utifrån traditionell etik är kontroversiell. Annan verksamhet som kan upplevas stötande ur ett annat etiskt perspektiv är vissa djurförsök eller transplantationer av djurorgan till människor. Om Sveriges riksdag skulle lagstifta om rätt till dödshjälp i någon form och om det skulle ingå i en yrkesgrupps uppgifter och åligganden att utföra momentet, då hör det till de grundläggande mänskliga rättigheterna i en rättsstat att kunna vägra att utföra detta för sitt samvetes skull, utan rättslig eller någon annan påföljd. Exemplet visar behovet av en samvetsklausul som utgår från traditionell etik och vidgar dess tillämpning och inför det som en naturlig del inom t ex sjukvården och utbildningsväsendet.

När sjukvårdspersonal på kvinnokliniken vid Mälarsjukhuset tog illa vid sig av en kvinnas aborterande av flickor begärde verksamhetschefen besked av Socialstyrelsen om personal kunde vägra att berätta om det väntade barnets kön för att inte behöva medverka vid könss selektiva aborter. Socialstyrelsen meddelade senare att något undantag inte kunde medges, vilket aktualiserar frågan om det är rimligt att tvinga svensk sjukvårdspersonal, män och kvinnor, att abortera flickor av det enda skälet att den gravida kvinnan eller hennes partner hellre vill ha en pojke.

Enligt en doktorsavhandling av Meta Lindström, där 224 gynekologer tillfrågades om möjligheten för dem att av samvetesskäl slippa delta i abortverksamheten, ansåg 64 % av de manliga samt 46 % av de kvinnliga gynekologerna att "det är rätt att gynekologer innehar rätten att av personliga skäl vägra medverka vid aborter".

Således anser majoriteten av den yrkesgrupp som utför aborter i Sverige att en samvetsklausul, åtminstone för gynekologer, bör finnas.

I Sverige har regering och riksdag resonerat tvärtom och menat att dessa personer bör söka sig till andra yrken om de känner att de inte kan gå emot sitt samvete. När Samvetsklausulutredningen presenterade sitt förslag 1996 framkom emellertid att individuella lösningar ofta arbetades fram på berörda arbetsplatser. Det är inte heller sällsynt att man hör vårdpersonal hänvisa till en samvetsklausul de tror existerar och som man därför följer. Detta gör att det ofta i realiteten finns en informell samvetsklausul, men långt ifrån alltid.

Trots att Samvetsklausulutredningen i betänkandet Samvetsklausul inom högskoleutbildningen, SOU 1994:84, inte ansåg det berättigat att införa en samvetsklausul inom utbildningsväsendet, förordades att studenterna bör ges rätt att hos Överklagandenämnden för högskolan särskilt överklaga beslut om deltagande i obligatoriska utbildningsmoment. Utredningen undersökte inte heller förutsättningarna för att införa en samvetsklausul inom arbetslivet. När frågan om organtransplantation utreddes fanns det även förslag om att införa en samvetsklausul gällande denna verksamhet, och ett antal remissinstanser förordade att en samvetsklausul för vårdpersonal skulle ge möjlighet att avstå från deltagande i transplantationsverksamhet med organ från aborterade foster. Så blev emellertid inte fallet.

Fel! Okänt namn på

Till syvende och sist handlar det emellertid inte om att utreda huruvida Sverige ska ha en samvetsklausul inom sjukvården eller ej. Frågan är i stället hur Sverige ska tillämpa Europakonventionen, som redan är en del av svensk lagstiftning. Det bör därför utredas hur ett införande av samvetsfriheten som en grundläggande mänsklig rättighet i den svenska regeringsformens rättighetskatalog kan genomföras. Grundlagens högre rang i det svenska rättssystemet motiverar denna åtgärd. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett förslag om hur en samvetsklausul inom sjukvården och högskoleutbildningen skulle kunna utformas.

Stockholm den 5 oktober 2009

Annelie Enochson (kd)